

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ В ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАННІ

В статті розкривається роль мотивації як основопологаючого фактора готовності студентів к учебно-исследовательской работе, выделяются группы мотивов УИР, очерчиваются некоторые пути поэтапного, целенаправленного развития мотивов учебно-исследовательской работы с целью повышения эффективности готовности к этому виду деятельности в условиях личносно-ориентированного обучения.

The article shows the role of motivation as a basic factor of student's readiness to teaching and research activity, singles out groups of motives of scientific-reseat work, outlines some ways of step-by-step purposeful development of motives of teaching-research

work, with the object of raising of effectiveness of readiness to this type of activity under conditions of personal oriented training.

Реформування системи освіти в Україні дало можливість впровадження в навчальний процес прогресивних наукових педагогічних технологій. Особистісно-орієнтоване навчання у вищих навчальних закладах тепер стало невід'ємною частиною підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів, які повинні відповідати потребам сучасної української школи. В основі теорії особистісної орієнтації передусім стало визнання пріоритету особистості, який повинен впроваджуватися в усі форми навчального процесу і який повинен торкатися усіх ланок системи вищої освіти. В сучасній вищій школі ця проблема закономірно стала у центрі уваги провідних науковців України: Беха І.Д., Євдокимова В.Є., Кондрашової Л.В., Падалки О.С.

Одною з найважливіших умов реалізації концепції особистісно-орієнтованого навчання є ефективність організації науково-дослідницької роботи. Проблема організації науково-дослідницької роботи студентів - одна з найактуальніших проблем у справі підготовки кваліфікованого фахівця, творчого педагога-пошуковця. Від правильної організації цієї роботи, грамотного управління та висококваліфікованого керівництва, залежить не тільки майбутня професійна діяльність конкретного випускника вузу, але й майбутнє середньої та вищої школи взагалі. Випускник педагогічного вузу, який вступає до самостійного професійного життя, повинен мати поряд із знаннями зі спеціальності та уміннями й навичками педагогічної праці ще й навички дослідницької, пошукової роботи та навички застосування отриманих знань і умінь наукового дослідження в майбутній професії.

Тому таким необхідним постає завдання залучення якомога більшої кількості студентів до науково-дослідної роботи. А забезпечити участь у дослідженнях кожного студента у значній мірі допомагає саме навчально-дослідницька робота як шлях прямого проникнення науково-дослідної роботи студентів у навчальний процес. Її формами можна охопити максимальну кількість студентів. Тільки реферати з суспільних,

гуманітарних та спеціальних дисциплін виконують практично всі студенти. Крім того, студенти отримують різні завдання з спеціальних курсів, вирішують практичні питання з педагогіки, психології, а на старших курсах виконують курсові та дипломні роботи.

Але масовий підхід не повинен стати на заваді у справі розвитку особистості кожного студента з урахуванням його індивідуальних особливостей.

Психологічна та функціональна готовність кожного студента до навчально-дослідницької роботи розглядається нами як характеристика особистості, яка включає декілька компонентів, а саме: мотиваційні, когнітивні, операційні. Ця готовність передбачає сформовані мотиви, волю, ціннісні орієнтири, дослідницькі та інтелектуальні уміння тощо.

Основоположним фактором готовності до навчально-дослідницької роботи є мотивація. Вивчення мотивів дослідницької діяльності та визначення шляхів цілеспрямованого розвитку мотивації можуть стати гарантом ефективності та результативності навчально-дослідницької роботи. Мотивація навчально-дослідної роботи в більшій мірі є наслідком попереднього шляху розвитку особистості. Вона являє собою суб'єктивну реакцію на зовнішній вплив. Зовнішні дії викликають прояв інтересу й задоволення навчально-дослідницькою роботою: емоційною та інтелектуальною напруженістю, потребою в подоланні протиріч, прагнення досягнення мети. В цьому випадку мотив генерується у відношенні до ситуації, в якій він первісно виник і розповсюджується на інші ситуації.

Для підвищення ефективності навчально-дослідницької роботи нам необхідно виявити роль і рівень мотивації цього виду діяльності та особливості формування готовності до НДР в умовах особистісної орієнтації.

Задля цього ми запропонували студентам 4 та 5 курсів педагогічного факультету Криворізького державного педагогічного університету заповнити тест-анкети. За допомогою анкетування, а також самооцінки та експертної оцінки вимірювались такі критерії як соціальна активність, навчальна та наукова діяльність, загальна культура,

індивідуальні особливості, рівень комунікативності. Проаналізувавши результати ми виділили 4 групи мотивів навчально-дослідницької роботи студентів:

Соціально значущі мотиви - 21 % студентів. Студенти розуміють суспільну значущість результатів дослідницької діяльності і бажають внести свій вклад у вирішення практичних завдань.

Професійні мотиви - 30 % студентів. Тут на перший план виходить потреба у знаннях, уміннях і навичках, що необхідні у практичній діяльності.

Пізнавальні мотиви - 44 % студентів. Виявлення інтересу до наукового дослідження, пошуку незайомих для студентів сторін об'єктів та явищ.

Ми можемо виділити ще одну групу, яка існує наряду з попередніми. Це особистісні мотиви. Це близько 50 % студентів із загальної кількості опитаних. До цієї групи входять такі мотиви як потреба в творчості, прагнення до самоствердження та самовираження, бажання випробувати себе в цьому виді роботи.

5 % студентів взагалі не проявили зацікавленості навчально-дослідницькою роботою.

Ціннісні уявлення про навчально-дослідницьку роботу, що мають особистісний характер дозволяють розробити механізм формування мотивів НДР на основі диференційного підходу до особистості кожного студента.

Діагностування здібностей та інтересів студентів дало можливість підвищити ефективність формування змістовних мотивів участі у навчально-дослідницькій роботі, що мають особистісну характеристику. Розглядалися ситуації, при яких НДР не втрачає привабливості.

Проаналізувавши отримані дані, ми виділили деякі шляхи поетапного, цілеспрямованого розвитку мотивів дослідницької діяльності з метою підвищення ефективності готовності до цього виду діяльності в умовах особистісної орієнтації.

По-перше, це включення всіх студентів відповідно до їх інтересів та устремлінь в активну дослідницьку діяльність в учбовий час. Правильна організація цієї діяльності дозволяє

формувати в найбільшій кількості студентів високий рівень володіння методами дослідження, вміння підготовки та проведення експерименту, здібності до творчого вирішення дослідницьких завдань.

По-друге, це формування широких пізнавальних інтересів, засноване на цілеспрямованості та поетапності дослідницької роботи. При поетапному включенні з 1 курсу кожного студента в навчально-дослідницьку роботу орієнтуються пізнавальні інтереси студентів на ту чи іншу галузь предметного світу, надають йому продуктивний характер, наповнюють науковим, практичним, особистісним змістом. З ускладненням рівня роботи від молодших курсів до старших відбувається розвиток пізнавального інтересу від стадії допитливості до теоретичного і методологічного інтересу, які забезпечують прагнення до пізнання складних питань і проблем конкретної науки.

По-третє, це організація наукового спілкування студентів у всіх видах навчально-дослідницької роботи. Задоволення комунікативних потреб може стати гарним стимулом до занять спільною дослідницькою діяльністю. Комунікативна діяльність як фактор розвитку мотивів характеризується співпрацею у вирішенні проблемних завдань та практичних питань. Для цього необхідна організація авторитетного керівництва, залучення провідних науковців вузу до дослідницької роботи.

Відношення, що складаються в процесі спільного дослідження (суспільні чи особисті), впливають на діяльність студентів. В такому колективі, як науковий, де міжособистісні відношення й спілкування опосередковуються особистісно-значущим змістом спільної наукової роботи, формування мотивів навчально-дослідницької роботи проходить з успіхом. Навчання студентів науковому спілкуванню в колективі - дуже важливий фактор формування мотивів участі в дослідницькій діяльності.

І нарешті, одним з основних факторів успішного розвитку мотивів участі в навчально-дослідницькій роботі є авторитетне керівництво дослідницькою діяльністю. В умовах творчого контакту студента і викладача народжуються суспільні

та особистісні мотиви участі в дослідницькій роботі, відбувається ознайомлення з науковими інтересами викладача, застосування диференційованих завдань з урахуванням здібностей, інтересів та особливостей студентів, зв'язок конкретних завдань для виконання з дослідженням кафедри. Наукове керівництво починається з вибору теми, а також з постановки питання для розробки - це впливає на теоретичну спрямованість роботи студента. Не завжди цьому приділяється достатня увага, як і іншим етапам виконання завдання з навчально-дослідницької роботи (реферату, наукового повідомлення, курсової роботи тощо). Недостатню допомогу надають деякі викладачі студентам в оволодінні основними методами наукового дослідження у процесі роботи. Причиною формального керівництва може бути слабка зацікавленість викладача, а також відсутня належна підготовка (особливо це стосується молодих викладачів).

Таким чином, соціально-психологічна і функціональна готовність студентів до навчально-дослідницької діяльності характеризуються такими психолого-педагогічними умовами: особливостями особистості студента, змістом дослідницької діяльності, ступенем розвитку наукового спілкування, забезпечення авторитетного керівництва. Ефективність формування творчої особистості засобами навчально-дослідницької роботи у відповідності від характеру мотивації діяльності обумовлюється тим, що розвиток мотивів спостерігається на всіх етапах навчально-дослідницької роботи. У процесі цієї роботи особистість вирізняє ті аспекти, які являються особливо значимими і набувають згодом "особистісний сенс". Виходячи з цього, змінюється мотивація діяльності, відбувається поєднання мотивів різних груп. Це дозволяє визначити шляхи інтеріоризації зовнішніх впливів (стимулів) у внутрішні спонукання (мотиви) особистості студента при формуванні інтересу до навчально-дослідницької діяльності, орієнтації на активну дослідницьку діяльність, а також формуванні творчої особистості студента в процесі виконання навчально-дослідницької роботи.